

Det ser ikke godt ud i Danmark

På et seminar arrangeret af UNESCO i januar 2010 kom det frem, at undervisningen i de kunstneriske fag i grundskolen og i gymnasiet i Danmark er så ringe stillet, at det direkte kan kaldes et brud på Den Europæiske Menneskerettighedskonvention og Konventionen om Barnets Rettigheder.

Af Alice Carlslund, landsformand for Danmarks Billedkunstlærere

UNESCO prioriterer undervisning i kunst, fordi "kunst og kultur er væsentlige elementer i en omfattende uddannelse, som fører til fuld udvikling af den enkelte"¹. Undervisning i kunst (art education) forstås her både som uddannelse i kunstneriske udtryk, 'learning in the arts', og som inddragelse af kunst- og kulturdimensionen i formidlingen af skolens øvrige fag, 'learning through the arts'.

Læring gennem kunst og kunstnerisk udfoldelse og visuel produktion giver en menneskelig kapital, idet eleverne lærer at tænke i helheder og tilegner sig et symbolsystem i det produktive arbejde med de kunstneriske fag. Endvidere er forståelse for kunst og visuelle udtryk medvirkende til, at eleverne som kommende borgere er med til at tage ansvar for udvikling af demokratiske og åbne samfund.

Road Map for Arts Education

På den Første Verdenskonference om Arts Education i Lissabon i 2006 forpligtede Danmark sig til at udvikle politikker for Arts Education. Lissabonkonferencen havde titlen: '*Building Creative Capacities for the 21st Century*', og konferencens slutrapport '*Road Map for Arts Education*'² gav anbefalinger til udvikling af kunstneriske uddannelser, og herunder hører også billedkunstundervisningen i grundskolen.

Road Map'en bygger igen på *Den Europæiske Menneskerettighedskonventions*³ artikel 22, 26 og 27, der omhandler retten til at deltage i det kulturelle liv, samt at undervisning skal sigte på den fulde udvikling af den menneskelige personlighed.

Endvidere bygger den på *Konventionen om Barnets Rettigheder*⁴, hvor man i artikel 31 kan læse, at "Deltagerstaterne skal respektere og fremme barnets ret til fuld deltagelse i det kulturelle og kunstneriske liv og skal opmuntre til, at der stilles passende og lige muligheder til rådighed for kulturel, kunstnerisk, fritidspræget og rekreativ udfoldelse."

Verdenskongres i Seoul 2010

I Seoul i maj 2010 skal UNESCOs *Road Map for Arts Education* evalueres i forhold til, i hvilket omfang, den har haft betydning for udvikling af Arts Education i de forskellige lande, og det er meningen, at nye anbefalinger skal udformes.

Men hvad kan den danske delegation så bringe med sig til Seoul? Det ser ikke godt ud i Danmark – og slet ikke, når vi sammenligner os med de øvrige nordiske lande. Her er der obligatorisk

¹ UNESCO: "Road Map for Arts Education" side 1

² http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=30335&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

³ <http://www.menneskeret.dk/internationalt/den+europ%c3%a6iske+menneskerettigheds+konvention>

⁴ <http://www.menneskeret.dk/Internationalt/FN/FN+om+b%C3%B8rn>

undervisning i de kunstneriske fag i hele grundskolen (1. til 9. klasse), og i gymnasiet er der langt flere elever, der vælger at fordybe sig i de kunstneriske fag. Dette hænger måske også sammen med, at eksempelvis både Finland og Norge har et kraftigt udbygget kulturprogram for børn, hvor målet er, at alle børn skal møde professionel kunst både i børnehaven, i skolen og i gymnasiet.

I Norge hedder programmet 'Den kulturelle rykksekken', som blev vedtaget i 2001, og som man kan læse om i Stortingsmelding nr. 30⁵. Det går ud på, at alle skolebørn, uanset, hvor de bor, skal have en bagage med på vejen ind i ungdomstiden og det voksne liv og er dermed medvirkende til børn og unges udvikling af human kapital.

Amerikansk undersøgelse

Professor **Anne Bamford** argumenterer for en forøgelse af Arts Education, og på et seminar, som *den danske UNESCO-nationalkommission holdt i Undervisningsministeriet onsdag den 13. januar 2010, havde hun et indlæg* – 'The Ildsjæl in the Classroom and Now What?' – hvor hun refererede til en amerikansk undersøgelse fra 2009, hvor der blev givet et portræt af en 20-årig, der havde beskæftiget sig med kunst⁶. Der var 20 procent større sandsynlighed for, at et sådant ungt menneske ville benytte sig af sin stemmeret, når der var valg end et ungt menneske, der ikke var 'arts-rich'.

Sandsynligheden for at tage en videregående uddannelse var 17,6 procent større. Sandsynligheden for at deltage i frivilligt arbejde var 15,4 procent større og sandsynligheden for at have stærke venskaber var 8,6 procent større.

Endvidere var der 10 procent mindre sandsynlighed for ikke at være i beskæftigelse eller under uddannelse, når personen var 20 år.

Dertil kom, at sandsynligheden for at behøve hjælp fra det offentlige, når man var 26 år, var fem gange større for elever, der ikke havde beskæftiget sig med kunst.

Endvidere fremførte Anne Bamford, at kunstområdet vil blive en vigtig kraft i den fremtidige økonomiske udvikling, idet de såkaldte kreative industrier dukker op som den største enkeltsektor i den økonomiske aktivitet i mange lande og som den drivende kraft i 'tiger-økonomierne' i Indien, Kina og Korea.

Ingelise Flensborg fra Danmarks Pædagogiske Universitetsskole stillede på seminaret spørgsmålet, om skolen svigter det innovative samfund. Det mente hun, at den gør – og refererede til en udtalelse af Niels Egelund, der er professor på DPU: "*.. der er ingen, der dør af ikke at have billedkunst i et halvt år*".

Udtalelsen faldt tidligere på året i forbindelse med diskussionen om udvidet læsetræningstid, hvor man vil inddrage timerne fra de små fag. Ingelise Flensborg fremførte, at børn i det 21. århundrede skal lære at læse og regne, men de kan og skal også noget andet. Den *multimodale* kompetence skal udvikles og reflekteres. Det drejer sig altså om, at udvikle de *samvirkende sansemæssige udtryksformer*. Hun refererede til *Læsehus-projekterne*, hvor billedkunst og musik netop var integreret i læseundervisningen. Det *perceptuelle* må integreres for at læsningen kan udvikles, hvilket vil sige, at mere sansebaserede metoder må tages i brug. I sådanne undervisningsforløb er både kompetencerne vedrørende betydningsdannelse og afkodning centrale.

Ifølge Ingelise Flensborg er det skolens opgave, at stimulere og understøtte det kreative, ikke at eleverne skal være innovative forstået således, at eleverne skal forandre deres kreative ideer, så nogle kan bruge dem.

⁵ <http://www.regjeringen.no/nb/dep/fin/dok/regpubl/stmeld/20002001/stmeld-nr-30-2000-2001-/12/7/2.html?id=324389>

⁶ Anne Bamford bruger betegnelsen: "an arts-rich 20 year old"

Så hendes svar til Niels Egelund var, at: Nej, man dør ikke af ikke at have billedkunst i et halvt år, *men* man sættes uden for døren i de fællesskaber, der giver almen dannelse, viden og socialt fællesskab. For de fagligt svage børn kan fravær af de musiske og eksperimenterende aktiviteter være fatal. Her kan de nemlig hente fagligt overskud, som kan være med til at fastholde deres interesse for skolen. Og hun sluttede af med en kritik af det danske undervisningssystem, hvor undervisning i billedkunst og musik stopper i henholdsvis 5. og 6. klasse:

“Når danske børn er 12 år gamle, og i forhold til deres fysiske udvikling af hjerne og krop, er modne til at kunne engagere sig reflektivt og kritisk i, hvad kunst og kultur kunne betyde for dem samfundsmæssigt og personligt, bremses de i deres *kulturfaglige* læring, ligesom de hindres i selv at udvikle sig til *kulturdeltagere* gennem *kreativt* eller skabende arbejde.”

Jan Liin Jessen, pædagogisk konsulent i Undervisningsministeriet fremlagde de tiltag, der var gjort på baggrund af anbefalingerne i Anne Bamfords rapport: *‘The Ildsjael in the Classroom’*⁷ samt anbefalingerne fra *Rådgivningsgruppen rapport om styrkelse af de praktisk musiske fag i folkeskolen*⁸. Undervisningsministeriet har lavet en handlingsplan for styrkelse af musik, billedkunst, håndarbejde, sløjd og hjemkundskab, hvor indholdet er en styrkelse af lærerkræfterne, samt en styrkelse af samarbejdet mellem skole og kulturliv. Men der er ingen styrkelse af timetallet i de praktisk-musiske og kunstneriske fag!

Claus Levinsen, fagkonsulent i undervisningsministeriet fortalte om konsekvenserne af gymnasireformen i 2005. Efter reformen er musik og billedkunst ikke længere obligatorisk i gymnasiet, men skal vælges af eleverne, og 86,3 procent af eleverne vælger ét kunstnerisk fag og 11,3 procent vælger to kunstneriske fag. Der er således sket en klar tilbagegang.

Frants Mathiassen, formand for *Foreningen af læreruddannelsens billedkunstundervisere*, fremførte på seminaret et underfundigt og skarpt indlæg, der opsummerede status for de kunstneriske fag. Der mangler obligatorisk undervisning fra 6. til 9. klasse i billedkunst. Der mangler en systematisk evaluering og formidling af undervisningsforløb. Der mangler forskning på området og der er ingen efter- og videreuddannelsesmuligheder inden for det visuelle område. “Der er sket en forringelse af billedområdet placering i beskrivelsen af børnehaveklassens indhold, så står det til ministeriet, skal man stort set ikke længere beskæftige sig med billeder her.”

Videre sagde han følgende om fagenes situation på læreruddannelsen:

“I læreruddannelsen er Arts Education fagene i knæ. Ikke fordi undervisningsministeren har villet dem noget ondt, formentlig ikke, men fordi man ud fra en snæver forståelse af skolens indhold har valgt at prioritere dansk, matematik og naturfag. Og da man ikke både kan blæse og have mel i munden, så blæser mange andre fag nu i vinden.”

På læreruddannelsen har musik og billedkunst vigende søgning, og der er nu kun 10 fuldtidsstillinger i Billedkunst på landets læreruddannelser, og materiel design har næsten ingen studerende.

“Dette betyder at hele ideen om Arts Education er tæt på at være urealisabel i Danmark. For uden faglige miljøer til at udvikle fagene i takt med samfundets forandringer, så bliver der heller ikke nogen ‘learning through the arts’.”

Til disse seminarindlæg kan tilføjes, at samtidig med at der tales om en styrkelse af de kunstneriske fag, så var Huskunstnerordningen lige ved at forsvinde, da man skulle lave finansloven for 2010.

⁷ http://www.kunstraadet.dk/db/files/the_ildsjael_in_the_class_room.pdf

⁸ <http://www.uvm.dk/~media/Files/Aktuelt/PDF07/070621%20rapporten.ashx>

Og i samme finanslov forsvandt BGK, det Billedkunstneriske Grundkursus, der var populært og positivt evalueret.

Nordisk erklæring om børns rettigheder til kreativ udvikling i skolen

Samtidig med at situationen ser sådan ud i Danmark, er det tankevækkende, at der i regi af det nordiske samarbejde i november 2009 er fremkommet et *'Udkast til Nordisk erklæring om børns rettigheder til kreativ udvikling i skolen'*⁹. Udkastet er lavet i anledningen af 20-året for vedtagelsen af *Konventionen om Barnets Rettigheder*, og her står:

“Gennem de nordiske erklæringer om barnets rettigheder til kreativitet i skolen vil de nordiske kultur- og undervisningsministre opsætte fælles nordiske mål og retningslinjer for skolens kreative emner/fag samt skabe et grundlag for fortsat fælles opfølgning og tilpasning til de ændrede behov.”

I målene står blandt andet:

- At alle børn har mulighed for at bruge forskellige kreative tilgangsveje ved problemløsning (undervisning i kunstneriske fag)
- at alle børn kan kræve, at undervisningen i de kunstneriske fag er en del af skolens virksomhed. Kreativ indsigt og interkulturelle kompetencer er en forudsætning for at forskellige nationaliteter og kulturer skal kunne spille sammen – ikke mindst i en globaliseret verden
- at alle børn – ud fra et æstetisk lærings- og uddannelsesmæssigt synspunkt – har ret til at skabe og tolke, at kunne anvende mange forskellige kommunikationsmåder og udtryksformer

Denne ret eksisterer ikke for danske børn i 6. til 9. klasse, da der ikke er obligatorisk faglig undervisning i for eksempel billedkunst, hvor eleverne får visuelle kompetencer.

Kort sagt: Der er lang vej endnu.

⁹ Se <http://www.norden.org/da/om-samarbejdet/aftaler/aftaler/deklarationer-och-andra-nordiska-maaldokument/utkast-till-nordisk-deklaration-om-barns-raettigheter-till-kreativ-utveckling-i-skolan-1/>